

”I can be strong, too!”

Naisen aseman kuvaus ja naiskuva Ken Follettin teoksessa *Eye of the Needle*

Mona Manninen

Kandidaatintutkielma

Kirjallisuustieteiden tutkinto-ohjelma, yleinen kirjallisuustiede

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Maaliskuu 2025

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Kandidaatintutkielma

Kirjallisuustieteiden tutkinto-ohjelma, yleinen kirjallisuustiede

Mona Manninen

”I can be strong, too!” – Naisen aseman kuvaus ja naiskuva Ken Follettin teoksessa *Eye of the Needle*

26 s.

Kandidaatintutkielmani käsittelee naiskuvaa ja naisen yhteiskunnallisen aseman kuvausta Ken Follettin teoksessa *Eye of the Needle*. Vertaan tätä naisen aseman kuvausta naisen historialliseen asemaan toisen maailmansodan aikana. Lähestyn aihetta ennen kaikkea feministisen kirjallisuudentutkimuksen kautta ja keskityn teoksen hahmoista erityisesti yhteen, Lucyyn, joka on teoksen naishahmoista eniten esillä. Teoksesta ei löydy aiempaa tutkimusta tästä näkökulmasta, joten tutkimukseni tuo esiin uusia näkökulmia. Analyysini perustuu ennen kaikkea lähilukuun ja kulttuurihistorialliseen kontekstointiin.

Tutkielman perusteella voidaan sanoa, että Lucyn kautta syntyy kuva vahvasta ja monipuolisesta naisesta, joka tiedostaa ne uudet mahdollisuudet, joita naisten aseman muutos on tuonut mukanaan. Tästä huolimatta Lucy myös vaalii ajalleen tyypillisesti asemaansa kotiäitinä. Teoksen naiskuva vastaa selvästi pääpiirteissään kuvaamaansa historiallisen periodin naiskuvaa. Toisaalta tämän takia teoksesta löytyy myös nykylukijan näkökulmasta ongelmallisia kohtia, ja osa teoksen ilmentämistä arvoista on vanhentuneita. Tutkielma ehdottaa, että naiskuvan tutkiminen toisesta maailmansodasta kertovissa fiktiivisissä teoksissa rikastaa kokonaiskuvaa naisten yhteiskunnallisen aseman kehityksestä. Tätä aihetta olisi kiinnostavaa soveltaa myös laajempaan materiaaliin.

Avainsanat: naiskuva, feministinen kirjallisuudentutkimus, toinen maailmansota, Iso-Britannia, naisen asema, naiskuvatutkimus, Ken Follett

Sisällys

1	Johdanto	4
1.1	Tutkimusaihe ja tutkimuskysymykset	4
1.2	Teoreettinen viitekehys ja aiempi tutkimus.....	5
2	Teoksen naiskuva	7
2.1	Rikkinäisen avioliiton vaikutus Lucyyn	8
2.2	Seksuaalisuuden kuvaus.....	10
2.3	Nais- ja mieskuva rinnakkain	12
2.4	Kerrontatavan vaikutus hahmoihin.....	16
3	Yhteiskuntakonteksti: Teos suhteessa tapahtuma-aikaan	20
3.1	Naisen rooli kotona	20
3.2	Naisen aseman muutokset yhteiskunnassa.....	21
4	Lopuksi	25
	Lähteet	26

1 Johdanto

Kandidaatintutkielmani keskittyy tarkastelemaan naisen aseman kuvausta ja naiskuvaa Ken Follettin teoksessa *Eye of the Needle* (1978, tästä lähtien myös EN). Teos kertoo toisesta maailmansodasta ja seuraa kolmea päähenkilöä: saksalaista vakoojaa Henry Faberia, Ison-Britannian salaisen palvelun agenttia Percival Godlimannia sekä vasta naimisiin mennyttä Lucy Rosea. Teoksessa saksalainen vakooja Faber on saanut selville tietoja, jotka voivat kääntää koko sodan suunnan, jos hän vain onnistuu välittämään tiedot Hitlerille Saksaan. Hänen läsnäolonsa Isossa-Britanniassa on kuitenkin huomattu, ja paluuta kotimaahan vaikeuttavat Percival Godliman ja muut salaisen palvelun miehet, joka tekevät kaikkensa saadaakseen saksalaisvakoojan kiinni. Lopulta Faber ajautuu pienelle saarelle, jolla hän kohtaa Lucyn. Lucy hurmaantuu aluksi mystisestä saarelle saapuneesta miehestä, mutta päätyy lopulta pysäyttämään tämän pakomatkan joutuessaan suojelemaan itseään ja lastaan Faberilta.

1.1 Tutkimusaihe ja tutkimuskysymykset

Lucy pysyy tapahtumissa pitkän aikaa taka-alalla, mutta nousee teoksen lopussa merkittäväksi tekijäksi romaanin päätöksen kannalta. Toisaalta Lucy on tarinassa mukana jo alusta alkaen, ja hän osoittautuu monella tavalla kiinnostavaksi hahmoksi vähäisestä esiintymisestään huolimatta. Lucyn hahmo itsessään antaa lukijalle hyvät lähtökohdat pohtia naisen asemaa ja naiskuvaa, minkä takia tarkastelen näitä asioita nimenomaan Lucyn hahmon kautta. Naishahmoista Lucylla on kaikkein suurin rooli teoksen aikana, ja pääosin muut naishahmot jäävätkin teoksessa melko vähäiselle huomiolle, minkä takia muilla naishahmoilla on hyvin vähäinen rooli myös tutkimuksessani.

Teoksen naiskuvan pohtimisen lisäksi tutkin, kuinka todenmukaisen kuvan teos antaa naisen asemasta toisen maailmansodan aikaisessa Isossa-Britanniassa. Tämän toteutan vertaamalla naisen asemasta ja sen muutoksista kertovien lähteideni tietoja teoksen kuvaukseen. Koska haluan arvioida teoksen naiskuvaa, on oleellista myös arvioida, miten hyvin teos heijastaa tapahtuma-aikansa naiskuvaa. Teos on aina tietyllä tapaa oman aikansa kuva, joten oletukseni on, että teos noudattaa ainakin jossakin määrin tapahtuma-aikansa normeja. Toisaalta, vaikka teoksen tapahtuma-aika on lähellä kirjoitusajankohtaa, teos on kuitenkin kirjoitettu muutama vuosikymmen toisen maailmansodan jälkeen. Voidaan olettaa, että naisten asema yhteiskunnassa on ehtinyt käydä läpi muutoksia näidenkin vuosien aikana.

Tästä huolimatta en käytä aikaa määrittääkseni näitä mahdollisia muutoksia vaan keskityn ennen kaikkea teoksen kuvaamaan aikaan.

Tutkimuskysymyksiäni ovat siis, millainen teoksen naiskuva on, miten teos kuvaa naisen aseman toisen maailmansodan aikaisessa Isossa-Britanniassa ja onko tämä naisen aseman kuvaus todenmukainen.

1.2 Teoreettinen viitekehys ja aiempi tutkimus

Lähestyn aihetta feministisen kirjallisuudentutkimuksen kautta. Arvioin kriittisesti miehen ja naisen asemien eroja teoksessa ja tutkin samalla, miten ne vaikuttavat teoksen naiskuvaan. Etenkin feministisen kirjallisuudentutkimuksen suuntaus naiskuvatutkimus tulee olemaan suurelta osin mukana tutkimuksessani. Tulkintani perustan ennen kaikkea kohdetekstin lähilukuun.

Feministisen kirjallisuudentutkimuksen keskeisin ajatus on, ettei mikään esitys voi koskaan olla täysin neutraali. Suuntauksen tavoitteena on ollut paljastaa patriarkaalisia rakenteita ja sitä kautta vaikuttaa. (Moi 1990, 15.) Minun tarkoitukseni on feministisen kirjallisuudentutkimuksen teorian avulla määrittää teoksen *Eye of the Needle* painotuksia nais- ja mieskuvaa vertailemalla sekä tuoda esiin teoksen mahdollisia ongelmakohtia nykylukijan näkökulmasta unohtamatta kuitenkaan kirjoitusajan kontekstia. Koska Follettin kyseistä teosta ei ole aiemmin tarkasteltu feministisestä näkökulmasta, koen tutkimukseni pystyvän herättämään uudenlaista keskustelua tästä yhä nykypäivänä suositusta kirjasta. Samalla tutkimukseni osallistuu keskusteluun myös muun jo tehdyn feministisen kirjallisuudentutkimuksen kanssa.

Naiskuvatutkimuksessa tutkimuksen kohde on nimenomaan naiskuva. Yhden näkökulman mukaan naiskuvatutkimuksen tavoitteena on ennen kaikkea tukea henkilökohtaista kasvua ja lisätä yksilöiden tietoisuutta. Naiskuvatutkimuksessa lukeminen nähdään kirjailijan kokemuksen ja lukijan elämän välisenä viestintänä ja tämän takia myös tutkijan tulisi avata omia lähtökohtiaan, jotta tutkimuksen lukijat voivat ymmärtää tutkimuksen lähtökohdat. Feministit painottavat, että tutkijan rajoittunutta näkökulmaa ei voi nimittää universaaliksi, sillä ihmisten näkökulmaan vaikuttavat aina kulttuurillinen, yhteiskunnallinen, poliittinen ja henkilökohtaisten tekijöiden muokkaama asema. (Moi 1990, 60.) Pyrin tutkimusta tehdessäni huomioimaan etenkin oman näkökulmani rajoitteisuuden.

Naisen aseman kuvauksen todenmukaisuuden arvioimisen apuna käytän ennen kaikkea Philippa Gregoryn teosta *Normal Women* (2023) sekä joitakin Deborah Simontonin toimittaman teoksen *The Routledge History of Women in Europe since 1700* (2006) artikkeleita. Molemmat teokset käsittelevät laajasti naisten historiaa ja toimivat siten hyvänä lähdekirjallisuutena tutkimukselleni.

2 Teoksen naiskuva

Lucy on vahva naishahmo, ja jo ensimmäiset havainnot, joita Lucysta voi tehdä, viittaavat siihen. Lucy elää myrskyn pieksämällä saarella yhdessä pyörätuolissa olevan miehensä kanssa ja kasvattaa käytännössä yksi heidän lastaan, jota Lucyn aviomies David ei tunnu edes huomioivan.

Lucy kuvataan alusta saakka naisena, joka tietää, mitä haluaa:

[...] and when she looked at the vicar with that clear, direct gaze and said 'I will' in that firm, clear voice, that vicar was startled and thought, 'By God she means it!' (EN, 29.)

Lucy ei siis ole vapaasti miesten, yhteiskunnan tai edes vanhempiensa määrällävä, vaan hän tekee omia päätöksiään ja vaikuttaa parhaansa mukaan elämänsä kulkuun. Katkelma on kohtauksesta, jossa Lucy sanoo kirkossa tahtovansa Davidin vaimoksi. Varmuus hänen vastauksessaan viittaa nimenomaan siihen, että hän todella tahtoo naimisiin edessään seisovan miehen kanssa, eikä ole häissä ulkopuolisten tahojen pakottamana, kuten monet naiset kautta aikojen ovat olleet.

Lucyn henkinen vahvuus nousee avainasemaan kuitenkin vasta teoksen lopussa, kun hän oppii totuuden saarelle haaksirikkoutuneesta Faberista, joka on aluksi onnistunut salaamaan saaren asukkailta olevansa saksalainen vakooja. Totuuden paljastuttua Lucy joutuu yksin puolustamaan itseään ja lastaan murhanhimoiselta vakoojalta. Lopun kamppailu vaikuttaa myös voimakkaasti siihen, millaisena hahmona Lucy näyttää ja lisää kuvaa Lucyn vahvuudesta.

Sankarillisuuden ohella Lucysta löytyy kuitenkin myös alistuvampia piirteitä. Lucy saattaa päästä vaikuttamaan elämäänsä enemmän kuin monet häntä ennen eläneet naiset, mutta hän on siitä huolimatta myös ulkopuolisten kohdistamien odotusten vanki. Lucyn alistuvaisuuteen viittaa muun muassa teoksen loppu, jossa Lucy on mennyt uudelleen naimisiin ja päättänyt kaikista ensimmäisen miehensä kanssa kokemastaan huolimatta omistaa elämänsä perheen ja lasten hoitamiselle. Tässä tuntuu olevan myös selkeä vastakkainasettelu.

Toisaalta teoksen loppua on mahdollista tulkita myös toisella tavalla. Koska Lucy näyttää koko kirjan ajan vahvana ja määrätietoisena hahmona, voidaan hänen ajatella puhtaasti halunneen uudelleen naimisiin. Loppu ei siis välttämättä viittaa alistumiseen ollenkaan. Tässä tapauksessa voimme jopa miettiä, haluaako teoksen implisiittinen tekijä tämän loppuratkaisun

avulla osoittaa, että kehityksestä huolimatta naiset tahtovat löytää paikkansa kotoa, eivätkä välttämättä liittyä miesten seuraksi työelämään. Implisiittistä tekijää pohdin lisää luvussa 3.2.

Naiskuvatutkijoiden mukaan feministisessä kirjallisuudentutkimuksessa teoksilta vaaditaan ennen kaikkea realismia, eli teoksen pitää kuvata mahdollisimman tarkasti todellista maailmaa. Tällaisen realismin lisäksi kirjallisuuden pitää tuottaa myös roolimalleja, joissa feministinen lukija saa samaistua vahvoihin ja vaikuttaviin naishahmoihin. (Moi 1990, 63–64.) Molempien kriteerien voidaan katsoa toteutuvan Follettin teoksessa. Lucy on esimerkki vahvasta naishahmosta, jonka identiteetti ei ole miehestä riippuvainen. Tämä vahvuus pysyy teoksen aikana kuitenkin jossakin määrin aisoissa, sillä hän ei taistele yhteiskunnan rakenteita vastaan, vaan noudattaa tiettyjä naisille asetettuja odotuksia ja vaatimuksia, eli esimerkiksi viettää koko elämänsä kotiäitinä. Lucyssa esiintyy siis rohkeutta ja urhoollisuutta, mutta hän tekee myös ratkaisuja, joihin teoksen aikalaislukijat voivat samaistua.

2.1 Rikkinäisen avioliiton vaikutus Lucyyn

Teoksen henkilöhahmoista Lucy on kaikkein eniten tekemisissä aviomiehensä Davidin kanssa. Suhteessa on paljon ongelmia, ja nämä ongelmat vaikuttavat myös Lucyyn ja siihen, millainen henkilö hänestä kehittyy kirjan aikana. Ongelmia aiheuttaa ennen kaikkea Davidin katkeruus pyörätuoliin joutumisesta.

David on teoksen alussa vasta valmistunut, ja hän aikoo heti häiden jälkeisenä päivänä liittyä ilmavoimiin puolustaakseen kotimaataan saksalaisilta. Pari joutuu kuitenkin auto-onnettomuuteen heti häistä lähdettyään. Onnettomuuden jälkeen David menettää jalkansa ja joutuu pyörätuoliin, mikä tekee aiemmat haaveet kotimaan puolustamisesta mahdottomiksi. Maanpuolustusunelmista luopumisen voidaan nähdä olevan pääsyy Davidin katkeroitumiseen.

Davidin katkeruus vaikuttaa Lucyn ja Davidin parisuhteeseen, eikä David onnistu päästämään irti katkeruudestaan missään vaiheessa. Kirjassa Davidin viimeiset sanat ennen kuolemaa ovat ”it’s not fair” (EN, 353), ja yksi tapa tulkita sanoja on nähdä niiden kuvastavan Davidin näkemystä koko hänen elämästään. Davidin kielteinen suhtautuminen elämään pyörätuolin kanssa ajaa Lucya ja Davidia erilleen. Davidille tuntuu nousevan tarve todistella omaa pystymistään ja miehisyttään, eikä entiselle rakkaudelle jää hänen mieleessään tilaa. Tämä jatkuva todistelun tarve saa Davidin lopulta vetäytymään kokonaan eroon muista, ja hän tekee Lucyille hyvin vahvasti selväksi, ettei tarvitse ketään (EN, 111).

Davidin eristäytyminen ja kiukuttelu nostavat paljon ajatuksia myös Lucyssa. Hän kaippaa parisuhteeseen rakkautta, jota ei mieheltään enää saa. Tämä on luultavasti ratkaiseva tekijä myös sille, että Lucylle ja Faberille kehittyy suhde kirjan loppupuolella. Toisaalta Davidin eristäytyminen myös kannustaa Lucya vaalimaan lastaan, sillä hän ei halua viettää loppuelämäänsä yksin, pelkkä kiukutteleva mies seuranaan. David puolestaan ei alun alkujaankaan ilahdu kuullessaan Lucyn olevan raskaana:

‘I’m having a baby.’
 He stared at her, and all the laughter went out of his face. ‘Good God, that’s all we bloody well need.’
 [...]
 ‘What’s the matter with you? You’re supposed to be thrilled!’
 ‘Oh sure. Perhaps we’ll have a son, and then I can take him for walks and play football with him, and he’ll grow up wanting to be like his father the war hero, a legless fucking joke!’ (EN, 62–63.)

Katkelma osoittaa, miten syvälle Davidin itseinho ulottuu. Se selittää myös Davidin myöhempää suhtautumista lapseensa Johon (koko nimi Jonathan, mutta käytän kirjassakin enemmän käytettyä lempinimeä Jo). David on alusta saakka kylmä ja etäinen isä, sillä hänelle Jo vaikuttaa olevan jatkuva muistutus siitä, ettei hän pysty samoihin asioihin kuin muut miehet. Lucy joutuu käymään raskausajan yksinään läpi, eikä David lähde saarelta edes silloin, kun Lucyn on aika mennä synnyttämään mantereelle. Myöhemmin David vihjaa lapsen vievän pois hänen seksuaaliset halunsa, kun Lucy koittaa saada suhteelle jälleen intiimimpää sävyä (EN, 68). Jon syntymän voi siis nähdä ajavan rikkiäistä pariskuntaa vielä kauemmas toisistaan. Se että Lucy jaksaa käydä tämän kaiken läpi lähes yksinään, on jälleen osoitus hänen henkisestä vahvuudestaan.

Lapsen saaminen antaa Lucylle myös uutta energiaa, ja hänestä tulee ennen kaikkea äiti. 1800-luvulla nimenomaan äidit nousivat perheen keskuksiksi, ja perheen uusi malli tuntui korostavan ennen kaikkea äidin ja lapsen välisen suhteen tärkeyttä. Tämä käsitys määritteli perheitä aina toiseen maailmansotaan saakka, jonka jälkeen perhekäsitys koki uuden merkittävän muutoksen. (Abrams 2006, 33; 38.) Koska toinen maailmansota on tässä vaiheessa ollut vielä hyvin alussa eikä sota ole vielä päässyt muuttamaan ajatuksia perheestä, voidaan olettaa, että tämä perhekäsitys on vallinnut siinä vaiheessa, kun Jo on syntynyt. Onkin luontevaa, että Jon syntymän jälkeen Lucy alkaa näyttäytymään ennen kaikkea äitinä eikä enää niin paljon vaimona. Lucy ottaa siis itselleen paikan, jota yhteiskunta arvostaa ja saa kenties tästä voimaa kestääkseen erille ajautumisen Davidista.

Loppujen lopuksi tämä erilleen ajautuminen saa Lucyn pohtimaan, mitä vahvuus todella on (EN, 70–71). Samalla hän tekee myös itse tietoisin päätöksen olla vahva kaikesta kokemastaan huolimatta. Päätöksen tehtyään Lucy huutaa ääneen: ”I can be strong, too!” (EN, 71). Tämä on merkittävä kohta, joka todistaa, että Lucyn vahvuus on myös valinta, jonka hän on itse tehnyt selviytyäkseen.

2.2 Seksuaalisuuden kuvaus

Follettin teoksesta nousee esille myös naisten seksuaalisuuden teema, joka on ollut yksi naisten historian vaikeimpia aiheita. Naisten seksuaalisuus on ollut aiheena paljon piilossa, mutta samaan aikaan se on ollut myös liian näkyvää, sillä esimerkiksi prostituoidut ja lesbot herättävät usein paljon julkista huomiota. (Clark 2006, 54.) Uskon, että tämän takia naisten seksuaalisuuden kuvaukseen liittyy usein joko paheksuntaa tai häpeää ellei jopa molempia. Lucyn seksuaalisuutta tai haluja ei kuitenkaan piilotella, vaan ne ovat teoksen aikana selkeästi esillä. Lucyn seksuaalisuuden osoitukset eivät jää kuitenkaan teoksen aikana ilman kritiikkiä, eli teoksesta löytyy mainittua paheksuntaa.

‘Come back to bed.’ She was warm and drowsy and comfortable, and she wanted him beside her.
 He put on his dressing-gown. ‘It makes me nervous.’
 ‘You weren’t nervous five minutes ago.’ She reached for him. ‘Lie with me. I want to get to know your body.’
 [...] ‘You act like a – a – tart.’
 [...] ‘Just how much do you know about tarts?’
 ‘Nothing!’
 ‘How much do you know about women?’
 ‘I know how a virgin is supposed to behave!’
 ‘I am...I was...until I met you...’ (EN, 37–38.)

Kyseisessä kohtauksessa David kritisoi Lucyn käytöstä, kun tämä haluaisi viettää Davidin kanssa intiimiä hetkeä ennen häitä. Kohtaus osoittaa, miten tekopyhä David on, sillä juuri hän alun perin suostutteli Lucyn antamaan hänelle oman neitsyytensä ennen kuin häitä oli edes tiedossa.

Kohtaus viittaa siihen, että toisen maailmansodan aikana naisen neitseellisyyttä on edelleen pidetty tärkeänä, ja naisen on oletettu olevan niin sanotusti ”puhdas” ennen avioliittoon astumista. Naisten vapaiden seksuaalisuudenosoitusten on pelätty riistäytyvän käsistä ja vaarantavan yhteiskuntajärjestyksen, minkä takia niitä on vuosisatoja yritetty tukahduttaa. Esimerkiksi 1900-luvulla, kun naisten halun olemassaolo todettiin, ajateltiin siitä huolimatta,

että normaalien naisten tulisi olla seksuaalisesti passiivisia. (Clark 2006, 54; 74.)

Seksuaalisten halujen valtaan ajautuva nainen nähtiin arvaamattomana tekijänä, mikä voi selittää sitä, miksi naisten seksuaalisuus nähtiin uhkana jopa yhteiskuntajärjestykselle.

Ensimmäisellä maailmansodalla on merkittävä rooli siinä, että vanhat käsitykset seksuaalisuudesta ja seksuaalisista suhteista alkoivat rappeutua. Sodan myötä naiset siirtyivät tekemään miesten töitä, mikä tarjosi heille uudenlaista vapautta. Ensimmäisen maailmansodan myötä alkoi käydä yhä yleisemmäksi, että naimisissa olevat naiset olivat harrastaneet seksiä jo ennen avioliittoa. Näin oli myös Isossa-Britanniassa. (Clark 2006, 76–77.) Näin ollen Lucyn ja Davidin intiimin suhteen syntyminen ennen avioliittoa vaikuttaa uskottavalta. Toisaalta naisten seksuaalisuus pysyi ristiriitaisena aiheena vielä pitkään. Tähän viittaa juuri se, miten David arvostelee sitä, että Lucy ei käyttäydy naiselle sopivalla tavalla, kun tämä osoittaa avoimesti omia seksuaalisia halujaan.

Kirjan loppupuolella Lucy ryhtyy seksuaaliseen suhteeseen myös Faberin kanssa. Faber ajautuu saarelle myrskyn aikana ja tarvitsee aikaa toipumiseen. Tätä kautta hän päätyy viettämään aikaa talolla Lucyn hoivattavissa samalla, kun David on hoitamassa velvollisuuksiaan kodin ulkopuolella. Lopulta molemminpuolinen seksuaalinen vetovoima saa parin aloittamaan seksisuhteen. Tämä suhde nostaa esille useita historian tabuja. Ensinnäkin Lucy harrastaa avioliiton ulkopuolista seksiä, mikä jo itsessään voidaan nähdä ongelmana toisen maailmansodan aikana – siitä huolimatta, että sen on myöhemmin tutkimusten avulla huomattu yleistyneen (Clark 2006, 77) – ja lisäksi hän myös pettää aviomiestään toisen miehen kanssa.

Lucyn ja Faberin suhde vaikuttaa keskeisesti siihen, miten teos esittää naisten seksuaalisuuden. Yhtäältä suhteen voidaan nähdä olevan rohkea ratkaisu esitellä naisen seksuaalisuutta, mutta toisaalta teoksesta voi löytää myös piirteitä, jotka lisäävät naisten seksuaalisuuden paheksuntaa. Faber ei ole hyvä mies, ja teoksen aikana hän on jatkuva uhka tapaamilleen ihmisille, jopa Lucylle. Sen, että Lucy niin nopeasti heittäytyy halujensa armoille, voi toisaalta nähdä syynä sille, että Lucy ei tajua aiemmin Faberissa olevan jotakin epäilyttävää. Sen sijaan, että Lucy pitäisi varansa vieraan miehen seurassa ja siten koittaisi huolehtia perheestään, hän lankeaa oitis tämän jalkoihin, mikä on lähellä johtaa Lucyn ja hänen lapsensa kuolemaan.

Toinen asia, joka nostaa naisten seksuaalisuuden teoksen aikana kielteiseen valoon, on teoksen alku. Kirja alkaa kohtauksella, jossa nainen kuolee siksi, että on aikeissa hiipiä

Faberin huoneeseen viettelemään miehen, ja osuu sinne väärään aikaan. Voidaan pohtia, ovatko nämä kohtaukset esimerkkejä siitä, että naisen seksuaalisuus valloille päästyään voi todella osoittautua vaaralliseksi jopa koko maan kannalta, kun otetaan huomioon, mitä Faber teoksessa edustaa.

Toisaalta Lucyn ja Faberin asetelma voidaan asettaa myös kokonaan toisinpäin. Voidaan katsoa, että loppujen lopuksi se, joka lankeaa seksuaalisten halujensa takia onkin Faber eikä Lucy. Faberin ainoa päämäärä on päästä takaisin Saksaan, jotta hän voisi paljastaa keräämänsä arkaluontoisen tiedon, mutta hän ei voi pidättäytyä haluiltaan nähdessään Lucyn. Se, että Lucy lopulta voittaa Faberin ja aiheuttaa tämän kuoleman, voidaan nähdä viittauksena siihen, että Faber on heistä se, joka kärsii seksuaalisen vetovoiman kuuntelemisesta enemmän. Muussa tapauksessa hän olisi voinut tappaa Lucyn vielä, kun tämä ei osannut epäillä mitään, ja siten mahdollisesti muuttaa omaa kohtaloaan. Faber tajuaa tämän itsekin: ”He should have killed her before. What the hell was wrong with him? He had never hesitated, not ever, until he met this woman.” (EN, 448.) Tässä tapauksessa voidaan myös ajatella, että Lucy osaltaan pelastuu sen takia, että hän ryhtyy suhteeseen Faberin kanssa. Teoksen perusteella ei voida olla varmoja, miten olisi käynyt, jos Lucy olisi kieltäytynyt suhteesta, mutta voidaan olettaa, että Faberilla tuskin olisi tässä tapauksessa ollut syytä lykätä Lucyn tappamista. Kun ottaa tämän huomioon, voidaan todeta, että teoksessa naisten seksuaalisuus voi siis olla sekä heikkous että vahvuus.

2.3 Nais- ja mieskuva rinnakkain

Teoksen mieskuvan pohtimisen kannalta mieshahmoista keskeisimmässä roolissa ovat päähenkilöt Faber ja Godliman. Godliman on tuskin ollenkaan tekemisissä Lucyn kanssa, kun taas David on aktiivinen osa Lucyn elämää ja sitä kautta paljon esillä teoksen aikana. Koska näitä hahmoja on tätä kautta jo käsitelty tutkimuksessani, tuntuu luontevimmalta pohtia mieskuvaa lisää erityisesti heidän kauttaan.

Faber kuvataan heti alusta alkaen tappajana, mikä viittaa helposti siihen, että hän on teoksen antagonisti. Hänestä annetaan teoksessa kuitenkin hyvin inhimillinen kuva heti alusta lähtien:

He had killed before, so he expected the reaction: it always came as soon as he felt safe. He went over to the sink in the corner of the room and waited for it. He could see his face in the little shaving mirror. He was white, and his eyes were staring. He looked at himself and thought: *Killer*. Then he threw up (EN, 13.)

Faber on siis tappaja, mutta hän ei nauti siitä. Oikeastaan hän tappaa koko kirjan ajan pelkäästä välttämättömyydestä. Se tulee esiin useita kertoja, esimerkiksi alun kohtauksessa:

He had heard her stumble on the stairs. If she'd waited another minute he would have had the radio transmitter back in its case and the code books in the drawer and there would have been no need for her to die. But before he could conceal the evidence he had heard her key in the lock, and when she opened the door the stiletto had been in his hand. (EN, 12.)

Kohtaus osoittaa, että Faber ei olisi tappanut naista, jos tämä ei olisi sattunut astumaan hänen huoneeseensa ennen kuin hän ehti piilottaa radiolähtettimen, joka paljastaisi hänet heti vakoojaksi. Myöhemmin teoksen aikana Faber tuleeikin säästäneeksi useamman kohtaamansa ihmisen, koska he eivät aktiivisesti uhkaa häntä. Hän vieraillee kahden vanhan naisen luona vaatimassa ruokaa, kylvyn, vaatteita ja auton, mutta hän ei tapa kumpaakaan ja on myös ymmärtäväinen, kun nämä sanovat, etteivät voi tarjota Faberin vaatimaa kylpyä:

Jessie said: 'he didn't get his hot bath, though!'
 'Well,' Emma said, 'I had to explain to him that two ladies living alone can hardly have a man taking a bath in the kitchen...' She blushed.
 [...]
 Bloggs said: 'What did he say when you refused?'
 'He laughed,' Emma said. 'But I think he understood our position.' (EN, 217.)

Faber on siis tarvittaessa julma, mutta hän ei tapa ihmisiä ilman syytä. Vanhojen naisten lisäksi Faber säästää myös miehen, jolta hän saa kyydin varastetun auton hajottua. Koska mies ei tunnista Faberia eikä täten ole välitön uhka, Faber ei näe syytä tappaa miestä. Näiden ihmisten säästäminen voidaan nähdä merkinä Faberin inhimillisyydestä. Faberin säästämät ihmiset auttavat myöhemmin vakoojaryhmää pysymään Faberin jäljillä, joten Faber olisi voinut hyvin myös tappaa ihmiset siinä toivossa, että se auttaisi häntä katoamaan. Kirjan loppupuolella Faber ei pakota Lucy aloittamaan suhdetta kanssaan, vaan Lucy on mukana hyvin suostuvaisena ja he molemmat nauttivat järjestelystään. Voidaan siis todeta, että Faberia ei esitetä pelkäästään julmana hahmona. Hän vain sattuu olemaan uskollinen kotimaalleen.

Davidia hahmona määrittää merkittävästi hänen katkeruutensa, kuten aiemmin on jo todettu. Koska katkeruus syntyy ennen kaikkea siitä, että hän ei pääse puolustamaan maataan, Davidin hahmoa voidaan pääasiassa nähdä määrittävän tarve maansa puolustamiseen. Kirjan loppupuolella Davidin halu suojella isänmaataan korostuu entisestään, kun Davidille valkenee, että Faber onkin saksalainen vakooja. Hän päättää käydä Faberin kimppuun tappaakseen tämän itse ja tehdäkseen siten palveluksen kotimaalleen:

David tried to bring the gun around between their bodies to fire the other barrel, but the weapon was too big. Faber looked into his eyes, and saw... what was it? Exhilaration! of course – at last the man had a chance to fight for his country. (EN, 346.)

Molempia näitä miehiä siis ajaa vahva tarve palvella kotimaataan. David haluaa tehdä osansa maansa suojelemiseksi, vaikka onkin loukkaantunut. Faber puolestaan tekee kaikkensa päästäkseen takaisin Saksaan arkaluontoiset tiedot mukanaan, vaikka se tarkoittaisikin useampien ihmisten ja jopa Lucyn tappamista.

Uskollisuus kotimaata kohtaan näkyy myös monissa muissa teoksen mieshahmoissa. Kirjan kolmas päähenkilö Percival Godliman on palvellut jo yhdessä maailmansodassa, mutta hän suostuu lähes oitis siirtymään MI5:een vakoojia metsästämään, kun hänen vanha tuttunsa sitä pyytää. Teoksesta löytyy kohta, jossa sanotaan sodan jopa saaneen hänet taas elämään: ”The war had brought Godliman back to life.” (EN, 207.) Tämä virke tuntuu korostavan sitä, miten merkittävä teko oman maan puolustaminen miehelle on. Samalla tästä nousee käsitys myös siitä, että kotimaan puolustaminen ei ole niinkään taakka, vaan mahdollisuudesta tulisi olla ylpeä. Myös Davidin tarve liittyä sotaan tukee tällaista ajatusta.

Godlimanin rinnalla kotimaataan palvelee moni uskollinen mies, joiden joukosta löytyy myös niitä, jotka ovat valmiita kuolemaan napatakseen Faberin. Yksi merkittävistä Godlimanin rinnalla työskentelevistä hahmoista on paljon esillä oleva Frederick Bloggs, joka on kirjan lopussa mennyt naimisiin Lucyn kanssa. Hänetkin voidaan siis nähdä oleellisena tarkastelukohteena kirjan mieshahmojen joukossa. Bloggs on kirjan alussa naimissa Christine-nimisen naisen kanssa, joka sodan aikana toimii ambulanssikuskina ja tekee täten tärkeää pelastustyötä. Christine kuolee pommituksiin, mikä on Bloggsille hyvin kipeä kokemus, koska hän on rakastanut vaimoaan hyvin paljon.

Christine hahmona tuo esiin myös naisten isänmaallisuuden ja halun palvella kotimaataan sodassa. Teoksessa naisten maanpuolustushalu jää helposti miesten halun varjoon, mikä on varmasti todellisuudessakin hyvin tyypillistä. Tästä huolimatta myös naisilla oli oma merkittävä roolinsa toisessa maailmansodassa. Sen lisäksi, että naiset siirtyivät tekemään niin sanottuja miesten töitä, he myös liittyivät erilaisiin apupalveluihin. Isossa-Britanniassa asevoimien naisosastoihin ilmoittautui kokonaisuudessaan 640 000 naista. Sodan aikana naisia työskenteli esimerkiksi koodin purkajina ja naisten apuilmavoimissa, minkä lisäksi naisia koulutettiin myös vakoojiksi. (Gregory 2023, 489–492.)

Christine edustaa teoksen hahmoista kaikkein eniten juuri tällaista naista, joka osallistuu miesten tavoin aktiivisesti kotimaansa palvelemiseen sodan aikana. Vaikka Lucyssa esiintyy tiettyä sankarillisuutta, kun hän kukistaa Faberin, hän ei varsinaisesti missään vaiheessa pyri osallistumaan aktiivisesti kotimaansa suojelemiseen. Käytännössä hänen osuutensa sodassa tulee mahdolliseksi pelkkien sattumien kautta. Vaikka Christine ja Lucy saavat molemmat teoksen aikana sankarin aseman ja todistavat urheutensa, he ovat ihmisinä hyvin erilaisia.

Christinen kuoleman jälkeen Bloggs painottaa kaikkein eniten sitä, että hänen vaimonsa oli sankari. Todellisuudessa Christinestä ei saada teoksen aikana tietää juuri muuta kuin se, että hän ei osaa laittaa ruokaa (EN, 48), mutta toimii sankarillisesti sodan aikana. Bloggsille tämä sankarillisuus tuntuu merkitsevän kaikkein eniten, sillä Christinen kuoleman jälkeen hän ilmoittaa, ettei halua mennä uudelleen naimisiin, ellei uusikin vaimo olisi sankari. Teoksen lopussa Bloggs lopulta löytää itselleen uuden sankarin ja nai Lucyn. Epilogissa, kun monta vuotta vanhemmat Lucy ja Bloggs kertovat sodasta ja saksalaisvakoojasta aikuiseksi kasvaneelle Jolle, Bloggs mainitsee vakoojan aiheuttaneen jotain hyvääkin: ”I met a hero, and married her.” (EN, 463.)

Koska naisten sankarillisuus nousee teoksessa Bloggsin kautta hyvin merkittäväksi naisen ominaisuudeksi, voi tätä kautta syntyä kuva siitä, että nainen voi saavuttaa miehen täyden arvostuksen vasta tehtyään sankarillisia tekoja. Lucy on kokonaisuudessaan paljon muutakin kuin hänen sankaritekonsa. Osittain tuntuukin siltä, että teoksessa naiset nostetaan arvoon ihmisinä vasta siinä vaiheessa, kun he tekevät jotakin miesnäkökulmasta vaikuttavaa tai selviytyvät jostakin hyvin vaikeasta asiasta. Toisaalta tämä voidaan yhdistää aiempiin tulkintoihin kotimaata tunnettua uskollisuutta kohtaan. Voidaan siis sanoa, että Bloggsin kohdalla näkyy useammalla tavalla, miten tärkeää isänmaallisuus hänelle on.

On mielenkiintoista huomata, miten voimakkaasti yksi piirre yhdistyy lukuisiin teoksen mieshahmoihin. Teoksen miehiä tuntuu ajavan ennen kaikkea uskollisuus kotimaataan kohtaan, kun taas naishahmojen vahvuus tuntuu johtuvan useammista syistä. Siinä missä kotimaan puolustus nähdään nimenomaan miesten velvollisuutena, ovat naiset sidoksissa ennen kaikkea kotiin ja perheeseen. Tähän liittyy merkittävästi myös se, että Faberia vastaan taistellessa Lucyn motiivi ei suinkaan ole puolustaa kotimaataan saksalaisvakoojalta, vaan hän haluaa ennen kaikkea suojella omaa lastaan, jolle Faber on uhka. Tämä onkin merkittävin ero mies- ja naishahmojen välillä. Siinä missä miesten urheus pääsee loistamaan vasta sodassa, naisten vahvuus saa useampia muotoja. Esimerkiksi Lucyn ja ehkä myös Lucyn äidin vahvuus

nousee esiin onnettoman avioliiton sietämisenä. Toisaalta Lucyn, kuten myös Christinen kohdalla, urheus näytetään myös konkreettisina urotekoina.

Teoksen henkilöhahmoissa voi nähdä sodan vaikutuksen. Sota pakottaa ihmiset kestämään tavallista enemmän kamalia asioita ja panee jokaisen kestävänsä koetukselle. Tämän voidaan olettaa aiheuttavan sen, että ihmisistä on pakko tulla entistä vahvempia selvitäkseen koetuksista. Siksi nämä hahmot mahdollisesti näyttävät tavallista rohkeampina ja urheampina kuin toisenlaisten tapahtumien kohdalla voisi olla.

2.4 Kerrontatavan vaikutus hahmoihin

Kirjallisuudessa myös sillä on väliä, kenen näkökulmasta teoksen tapahtumat kerrotaan ja kerrontanäkökulma pystyy vaikuttamaan siihen, millaisina hahmot näyttävät teoksen aikana. Kerrontanäkökulmat vaikuttavat niin hahmoihin kuin kerrottuihin tarinoihin. Wallace Martinin mukaan kerrontanäkökulman vaihtaminen voi tietyissä tapauksissa muuttaa kerrotun tarinan kokonaan tai jopa hävittää sen (Martin 1987, 130).

Siitä huolimatta, että *Eye of the Needle* -teoksen tarinaa seurataan kolmen eri hahmon – Lucyn, Faberin ja Godlimanin – näkökulmasta, teoksella on ulkopuolinen kertoja. Koska lukija pääsee ulkopuolisen kertojan kautta seuraamaan useita samanaikaisia tapahtumia, hän saa tapahtumista laajemman kuvan kuin yksikään hahmo yksittäin. Tästä huolimatta lukijan tiedot rajoittuvat näiden hahmojen tietoihin. Tutkimukseni perusteella teoksen ulkopuolinen kertoja ja useampi näkökulmahahmo mahdollistavat teoksessa sen, että hahmoja voidaan tarkastella mahdollisimman tasapuolisista lähtökohdista. Tämän lisäksi hahmojen oma luonne ja epäluotettavuus eivät vaikuta samassa määrin siihen, miten muut hahmot näyttävät lukijalle. Tästä huolimatta kerrontatapaan on hyvä kiinnittää huomiota.

Yksi merkittävä huomio on se, että kertoja käyttää Faberin ja Godlimanin kohdalla pääasiassa juuri heidän sukunimeään, kun taas Lucyn kohdalla hänestä puhutaan etunimellä. (Tämä heijastuu myös omaan työhöni, sillä pyrin käyttämään teoksen suosimaa nimitystä kustakin henkilöstä heistä puhuessani.) Tämä itsessään vaikuttaa siihen, miten etäiseltä tai läheiseltä hahmo lukija mielestä tuntuu. Lucy esimerkiksi tuntuu lukijalle heti alussa hyvin läheiseltä hahmolta, koska häntä puhutellaan alusta alkaen etunimellä, kun taas miespäähenkilöt pysyvät loppuun saakka sukunimellä puhuteltuina.

Kirjailijan käyttämä järjestelmä ei perustu kuitenkaan pelkästään hahmojen sukupuoleen, sillä vaikka aluksi vaikuttaa siltä, että suurin osa kirjan naishahmoista kulkee teoksen aikana

etunimellä, heti kirjan alussa esiintyvää majataloa pitävää rouvaa kutsutaan pelkällä sukunimellä. Toisaalta teoksessa on myös mieshahmoja, joista osa kulkee pelkällä etunimellä ja toiset kuten Faber ja Godliman puolestaan pelkällä sukunimellä. Tästä huolimatta etunimen tai sukunimen käyttö vaikuttaa siihen, miten hahmot lukijalle näyttäytyvät. Sukunimen käytöstä syntyvä etäisyys voi esimerkiksi luoda kuvaa kylmästä, mutta järkevistä hahmosta, mikä sopii sekä Faberin että Godlimanin asemaan kirjassa. Etunimen käyttö taas tuo lukijan lähemmäs hahmoa, jolloin hahmo, esimerkiksi Lucy, näyttää hyvin lämpimänä ja rakastettavana henkilönä. Valinnat tuntuvat siis harkituilta.

Tutkimuksissa on todettu, että henkilöön viittaaminen sukunimellä antaa tästä pätevemmän kuvan (Kettunen 27.6.2018). Tämä toisaalta selittää ja tukee sitä, että esimerkiksi Godlimania puhutellaan sukunimellä, sillä hän on yksi vakoojaryhmän johtohahmoista. Tämä toimii myös käänteisesti esimerkiksi Davidin kohdalla. Koska hän on pysyvästi vammautunut, hän ei sovi pätevän miehen malliin ja siksi hänestä käytetään sukunimen sijaan etunimeä. Pääasiassa miehiin viitataan kuitenkin huomattavasti naisia useammin pelkällä sukunimellä (Kettunen 27.6.2018). Tämäkin on yksi syy sille, että suurin osa teoksen mieshahmoista tunnetaan pääasiassa sukunimeltä.

Kerronnan kannalta halusin kiinnittää erityisesti huomiota siihen, miten hahmoja kuvataan teoksen aikana. Oletuksenani oli, että Lucyn kohdalla kuvaus saattaisi nostaa esiin enemmän huomioita hänen ulkonäöstään, kun taas mieshahmoja kuvailtaisiin muilla tavoin. Osittain tämä oletus myös toteutui teoksessa, tosin pienemmässä määrin kuin odotin.

Lucyn kuvailuun yhdistetään moneen kertaan kauneus. Esimerkiksi aivan teoksen lopusta löytyvät maininnat ”but her eyes were still the same: large and amber and remarkably beautiful” (EN, 464) ja “her beautiful hair was pepper-and-salt now and she wore it in a bun” (EN, 463). Lucyn ulkonäköä ei siis kuvata täysin neutraalisti. Toisaalta myös mieshahmoista on löydettävissä joitakin neutraalista poikkeavia kuvauksia: “The man [Bloggs] behind the desk was blonde, stocky and short [...] he had a pleasant, open face and an attractive grin.” (EN, 48.) Bloggsin kuvaus alkaa hyvin neutraalisti, mutta lopun maininta viehättävästä virneestä tuo tasapainoa mies- ja naishahmojen kuvauksiin.

Teoksesta löytyy kuitenkin myös hieman tarkempaa kuvausta. Esimerkiksi Davidia kertoja kuvaa seuraavalla tavalla:

David was the tallest of the lot. [...] He was rather too good-looking for a man – his face would have been feminine were it not for the dark, ineradicable or

shadow of a heavy beard. He shaved twice a day. He had long eyelashes, and he looked intelligent, as he was, and sensitive, which he was not. (EN, 30.)

Huomioitavaa on, että vaikka kertoja kuvailee Davidia komeaksi ja käyttää aikaa hänen ulkonäkönsä erittelyyn, hän tuo esiin myös, että David näyttää älykkäälle ja herkälle. Molemmat ovat ominaisuuksia, joita ei löytynyt naisten kuvauksista ollenkaan, vaikka ne olisivat olleet paikkansapitäviä. Myös Faberia kuvataan kauneutta monimuotoisemmin: “Faber watched such things – he was considerably more observant than the average railway clerk.” (EN, 3.) Faberinkaan kohdalla ulkonäkö ei siis ole ainoa tärkeä kuvattava asia, vaan huomio kiinnitetään muun muassa hänen tarkkaavaisuuteensa.

Tästä huolimatta kirjassa kuvaillaan kuitenkin myös Faberin ulkonäköä. Pääasiallinen ero syntyy kuitenkin siinä, että kuvailu ei olekaan pelkkää ulkopuolisen kertojan kuvausta, vaan kohtauksissa kertoja selvästi fokalisoi jotakuta teoksen hahmoista. Kun fokalisoidaan naishahmoja, Faberia kuvataan esimerkiksi vahvaksi, komeaksi ja helläksi.

Luonnollisesti myös naishahmoja kuvataan mieshahmojen näkökulmasta. Kun Bloggs ja Lucy tapaavat ensimmäistä kertaa, kertoja asettuu vahvasti kuvaamaan Bloggsin ajatuksia Lucysta:

She was dressed in ill-fitting, mannish clothes; her hair was wet; her face was dirty. Despite all that she was remarkably beautiful, with lovely amber eyes in an oval face. (EN, 452.)

Bloggsinkin kuvaus korostaa ennen kaikkea Lucyn kauneutta, jonka hän näkee siitä huolimatta, että Lucy on kamalassa kunnossa kamppailtuaan juuri henkensä edestä Faberia vastaan. Vaikka Bloggs on juuri saanut tietää, mitä kaikkea Lucy on onnistunut tekemään, hän ei esimerkiksi kuvaa tätä älykkääksi. Sen sijaan kuvaus jää pääosin roikkumaan ulkonäön tasolle: “She looked frail and helpless, now: but he knew she was brave and strong as well as beautiful.” (EN, 454.) Otos mainitsee Lucyn rohkeuden ja vahvuuden, mutta tämän kohtauksen lisäksi häntä ei kuvata teoksessa näillä adjektiiveilla hahmojen tai kertojan toimesta. Tulkintani mukaan teos esittää tästä huolimatta Lucyn vahvana ja rohkeana hahmona.

Kertojan kuvauksen ja fokalisaation lisäksi kuvausta on myös hahmojen repliikeissä. Esimerkiksi Bloggs ja Godliman kuvailevat Faberia älykkääksi, kun tämä välttää heidän jättämänsä ansan, jolla vakooja oli tarkoitus saada kiinni. Toisaalta kun Godliman kysyy Bloggsilta, millainen Lucy on, tämä vastaa ainoastaan, että Lucy on sankari. Tämä puolestaan

johtaa jälleen pohtimaan, onko yksi tai useampi sankariteko todella tarpeeksi määrittelemään naisen kokonaisuudessaan.

Näiden esimerkkien valossa ainakin Lucyn kohdalla huomio on kerronnassa hieman enemmän hänen ulkonäössään kuin mieshahmoilla, tai ainakin mieshahmoja kuvaillaan myös muilla tavoin. Se, että mieshahmot kiinnittävät teoksessa enemmän huomiota Lucyn ulkonäköön voi viitata esimerkiksi siihen, että naisia arvostetaan edelleen toisen maailmansodan aikana ennen kaikkea äiteinä ja kodin hoitajina. Tässä roolissa älyllä tai rohkeudella ei ole yhtä suurta merkitystä kuin esimerkiksi sotilaan virassa. Toisaalta Lucyn sankarillisuus osoittaa myös, että hän on hyvä äiti, sillä hän tekee kaikkensa suojellakseen lastaan. Tämä puolestaan saattaa ennestään lisätä käsitystä siitä, että Lucy on nainen, joka miehen kannattaa naida. Koko kirjan tasolla ulkopuolisen kertojan kuvaukset pysyvät melko hyvin tasapainossa niin mies- kuin naishahmojenkin kohdalla. Kaikki huomio kerronnassa ei siis suuntaudu Lucyn ulkonäköön. Teoksen aikana myös osoitetaan, että hän on paljon muutakin kuin pelkkä kaunis nainen.

3 Yhteiskuntakonteksti: Teos suhteessa tapahtuma-aikaan

Teoksen asettaminen yhteiskunnalliseen kontekstiin voi helpottaa teoksen tulkitsemista tai sen sanoman ymmärtämistä. Toisaalta tähän liittyy vahvasti myös kysymys siitä, miten yhteiskuntakonteksti teoksessa näyttäytyy. Kirjassa *Eye of the Needle* tapahtumat liittyvät hyvin vahvasti toiseen maailmansotaan. Siksi tuntuu luontealta ajatella, että teoksessa on pyritty noudattamaan tapahtuma-ajan erilaisia normeja ja että teos todella heijastaa tapahtuma-aikansa maailmaa.

Toisen maailmansodan aikaiseen yhteiskuntaan tutustumisen voi selittää tiettyjä ilmiöitä teoksessa. Lukija voi esimerkiksi pohtia, miksi Lucy lopulta päättää mennä myöhemmin uusiin naimisiin Bloggsin kanssa. Syytä voi etsiä romanttisten motiivien avulla, mutta päätöksen voi selittää myös yhteiskuntakontekstin kautta. Sodan jälkeisinä vuosikymmeninä Iso-Britannia oli täynnä yksinhuoltajaitejä. Tästä huolimatta maa ei halunnut julistaa lapsen ja äidin yksikköjä virallisiksi perheiksi. Pidättyväsyyden taustalla oli toive siitä, että perheensä jättäneet isät tukisivat lapsiaan edes rahallisesti. (Clark 2006, 44.) Tämä on saattanut vaikuttaa yksinhuoltajaiteiden oikeuksiin ja kykyyn elättää itsensä ja lapsensa. Tämän voisi nähdä myös syynä sille, että Lucy on päättänyt mennä uudelleen naimisiin löydettyään miehen, jonka kanssa uskoo pystyvänsä jakamaan elämänsä. Tälle teorialle ei kuitenkaan löydy teoksesta vahvistavia tai kieltäviä todisteita.

Joka tapauksessa esimerkki havainnollistaa teoksen kontekstin merkitystä tulkinnassa. Follettin teoksen kohdalla oleelliseksi kysymykseksi nousee, kuvaako teos tapahtuma-aikaansa todenmukaisesti. Jos teos ei merkittävältä osin noudata tapahtuma-aikaansa, ei yhteiskuntakontekstin puoleen kääntymisestä ole samalla tavalla hyötyä. Vaikka se tarjoaisi selityksiä joihinkin asioihin, ei viittaaminen yhteiskuntakontekstiin analyysissä ole enää yhtä vakuuttavaa, jos teos eroaa muuten hyvin paljon kyseisestä kontekstista.

3.1 Naisen rooli kotona

Yksi naisen asemaan liittyvä aihe on naisen rooli kotona. Teoksesta löytyy paljon ainesta, jonka avulla pystytään arvioimaan Lucyn roolia ja tehtäviä, sillä hän on kotiäiti, joka ei käy töissä. Lucyn ja Davidin arkea myös kuvataan useaan otteeseen teoksen aikana.

Follettin teoksessa Davidin mainitaan hoitavan paljon ulkotöitä, kuten lampaiden hoitoa ja koiran koulutusta, mutta toisaalta myös raskaampia töitä. Tämän lisäksi Davidin mainitaan

vapaa-ajallaan harjoittavan käsilihaksiaan. Huomio kiinnittyy erityisesti seuraavaan tietoon, jonka mukaan David ei suostu osallistumaan kotitöihin, kuten siivoamiseen tai ruuanlaittoon. (EN, 62.)

1940-luvun Isossa-Britanniassa naisen paikka oli edelleen keittiössä. Palvelijoiden katoamisen myötä naisen tehtäviin kuuluivat tämän lisäksi kuitenkin myös muut kodin ylläpitoon liittyvät tehtävät. (Abrams 2006, 41.) Teoksessa luetellut kotityöt kuuluivat näin ollen hyvin itsestään selvästi Lucyn hoidettavaksi, kun aihetta tarkastellaan yhteiskuntakontekstin kautta.

Toisaalta, jos Lucyn rooli kodin ylläpitäjänä on omana aikanaan ollut näin selvää, voidaan kysyä, miksi perheen sisäinen työjako on tuotu näin selvästi esiin. Sanatarkasti teoksessa sanotaan näin: ”He refused point-blank to wash dishes, cook food or clean the house.” (EN, 62). Käytetty sana ”point-blank”, joka on suomennettu ”jyrkästi” (Ken Follett 2006, 41) korostaa sitä, ettei David suostu tekemään ikinä tai missään määrin mainittuja kotitöitä, mutta toisaalta sanan käyttö tuntuu saavan aikaan myös ajatuksen siitä, että aviomieheltä odotettaisiin edes jonkinlaista osallistumista kotitöihin. Niin virke näyttäätyy ainakin nykypäivän lukijan silmin, koska nykyään on totuttu siihen, että niin miesten kuin naistenkin odotetaan osallistuvan kotitöiden tekemiseen.

Toisaalta, vaikka naisten kuului edelleen pysyä kotona ja hoitaa lapsia ja kodin asioita, sen ei kuulunut olla uhraus vaan kotona pysyvän naisen odotettiin löytävän työstään nautintoa ja olevan ylpeä asemastaan perheessä. Miehen tehtävä oli edelleen toimia perheensä elättäjänä, mutta tämän lisäksi miehen tuli osallistua perhe-elämään. (Gregory 2023, 483.) Davidin kohdalla tämä ei kuitenkaan tunnu toteutuvan. Hän ei juuri vietä aikaa kysellen Lucyn tai Jon päivästä, vaan elää omassa kuplassaan, johon hän on eristänyt itsensä. Voi olla, että kohtauksessa koitetaan korostaa juuri tätä seikkaa, mikä ei kuitenkaan näyttäytyä täysin selvästi nykyajan lukijalle.

3.2 Naisen aseman muutokset yhteiskunnassa

Sen lisäksi, että teos antaa kuvaa naisen asemasta kotona, se nostaa esiin myös muutoksia naisten yhteiskunnallisessa asemassa. Näistä keskeisiä teoksessa etenkin naisten mahdollisuus saada avioero ja tehdä työtä. Yksi merkittävimmistä kohdista, jossa teos nostaa esiin nämä aiheet, on Lucyn ja hänen äitinsä keskustelu Lucyn äidin tullessa saarelle vierailulle:

’Why didn’t you? Leave I mean.’

‘Oh, people just didn’t, in those days. There wasn’t all this divorce, and a woman couldn’t get a job.’

‘Women work at all sorts of things now.’

‘They did in the last war, but everything changed afterwards with a bit of unemployment. I expect it will be the same this time.’ (EN, 110.)

Kohtaus yhdistää kaksi eri sukupolven naista, joiden mahdollisuudet elämässä ovat hyvin erilaisia siksi, että naisen asema on kokenut merkittäviä muutoksia Lucyn äidin nuoruuden ja Lucyn oman nuoruuden välisenä aikana. Lucyn äiti edustaa siis vanhempaa naisen mallia. Hän harkitsi aikanaan avoeroa miehestään, mutta ei lopulta tehnyt sitä siksi, että siihen aikaan naiset eivät juurikaan eronneet miehistään, eikä hän uskonut voivansa saada töitä. Nyt kun Lucy pohtii samaa asiaa, hänellä on jo paljon paremmat mahdollisuudet valita avioero. Avioerot ovat yleistyneet, mutta myös naisten mahdollisuudet käydä töissä ovat kasvaneet sotien myötä, vaikka Lucyn äiti uskookin, että sodan loputtua naisten on taas hankalampi saada työtä ja elättää itse itsensä. Historialliset muutokset tulevat teoksessa siis hyvin suoraan esille.

Nämä muutokset naisten eroamis- ja työntekomahdollisuuksissa ovat historiallisesti paikkansapitäviä. Ensimmäisen maailmansodan ja toisen maailmansodan välillä naiset saivat sekä myönnytyksen kuulua virkamieskuntaan että miesten kanssa yhtäläiset perusteet avioeroon (Luetkens 1946, 44–45). Tästä huolimatta teos tuo konkreettisesti esiin hyvin vähän työtä tekeviä naisia. Lucyn äidin tavoin Lucy ei lopulta ota avioeroa – tosin tähän ei juuri tarjoudu tilaisuutta, sillä David kuolee. Lucy myös kuvataan koko teoksen aikana ainoastaan kotiäitinä, eikä teoksesta löydy viitteitä siitä, että hän olisi osallistunut työelämään elämänsä aikana. Osittain syy tähän voi olla se, että toisen maailmansodan jälkeen naisten todella odotettiin palaavan takaisin kotiin ja jättävän miesten työt jälleen sodasta palanneiden miesten hoidettavaksi. Kaikki organisaatiot eivät kuitenkaan ryhtyneet tähän, joten naisilla oli edelleen mahdollisuus työn tekoon, vaikka sodan loputtua mahdollisuudet tähän vähenivätkin huomattavasti. (Gregory 2023, 501.)

Toisaalta se, että Lucy ei puheistaan huolimatta mene teoksen aikana töihin, tukee aiempaa ajatusta siitä, että teoksen implisiittinen tekijä koettaa osoittaa naisten paikan olevan kotona. Lucy on teoksen aikana hyvin tietoinen uusista naisille syntyneistä mahdollisuuksista ja se, että hän siitä huolimatta haluaa mieluummin elää kotiäitinä, on melko voimakas tapa vaikuttaa lukijaan. Lucyn on osoitettu olevan urhea ja osaavan tehdä vaikeampiakin päätöksiä, minkä takia häntä on helppo kunnioittaa. Jos hänet todella nähdään jonkinlaisena roolimallina, on hyvin todennäköistä, että hänestä tahdotaan ottaa mallia myös todellisuudessa. Tilanne

voisi olla täysin päinvastainen, jos hän olisi teoksen aikana pelkkä toimeton ja pelokas naishahmo. Kun teoksen naislukijat näkevät Lucyn kaltaisen hahmon pysyvän mieluummin kotona, saattavat he alkaa itsekkin pohtia uudelleen, pitäisikö heidänkin löytää paikkansa aviomiehen ja lasten luota. Mieslukijoille Lucyn valinta puolestaan vahvistaa sitä, mitä he ovat mahdollisesti ajatelleet jo valmiiksi: naisten paikka on kotona ja naiset tietävät sen itsekkin sisimmässään. Nykyaikana tällaista pohdintaa lukijassa tuskin syntyy, sillä maailmamme on muuttunut merkittävästi toisen maailmansodan jälkeen.

Teos tuo esiin muutoksia myös hienovaraisemmin. Aiemmin käsittelin naisten seksuaalisuutta, sen historiaa sekä sen esiintymistä teoksessa. Naisten seksuaalisuuden muuttumista ei kommentoida yhtä suoraan kuin jo käsiteltyjä muutoksia, mutta se tulee silti esille. On käynyt yleisemmäksi, että naisetkin osoittavat seksuaalisuuttaan, mikä toisaalta mahdollistaa sen, että Lucykin pystyy ilmaisemaan omaa seksuaalisuuttaan. Toisaalta teos myös osoittaa, että Lucyn ja Davidin avioliitto ei voi hyvin, koska heiltä puuttuu kokonaan kaikki intiimi kanssakäyminen. Tämä noudattaa 1920- ja 30-luvuilla syntyneitä käsityksiä, joiden mukaan sekä miehet että naiset kaipasivat seksuaalista tyydytystä, jotta avioliitto pysyisi terveenä (Clark 2006, 78).

Teoksessa tulee esiin myös se, että seksiin liittyvä tieto liikkuu yhteiskunnassa aiempaa helpommin ja että se ei ole aiheena enää niin tuntematon nuoremmillakaan naisilla. Teoksen alussa on kohta, jossa Lucyn äiti valmistautuu kertomaan Lucylle miehen ja vaimon ensimmäisestä yöstä, mutta Lucy on jo hyvin tietoinen siitä, mitä häneltä odotetaan:

‘Now my dear, I don’t quite know what you’re expecting tonight, but you ought to know—’

‘Oh mother, don’t be embarrassing,’ Lucy interrupted. ‘You’re about ten years too late to tell me the facts of life. This *is* 1940, you know!’ (EN, 32–33.)

Toisaalta kuten ilmi käy, Lucy tietää mitä odottaa, koska hän on jo harrastanut seksiä Davidin kanssa ennen naimisiin menemistä. Lucyn sanotaan kuitenkin lukeneen aiheesta jo ennen ensimmäistä kertaansa Davidin kanssa: ”Like most of her friends, Lucy read D. H. Lawrence for information about sex.” (EN, 37.) Virke osoittaa myös, että Lucy ei tässä tapauksessa ole myöskään ainoa, vaan suurin osa hänen ystävistään on perehtynyt aiheeseen jo ennestään.

Seksi ei siis ollut enää kokonaan vaiettu aihe naisten keskuudessa. Toisaalta tässäkin asiassa Lucyn ja hänen äitinsä välillä on selvä ero. Lucyn äiti on selvästi nolostunut ottaessaan aiheen esille: ”It occurred to Lucy that to say things like this cost her mother considerable effort

[...]” (EN, 33). Hän ei selvästikään ole tottunut puhumaan aiheesta suoraan. Toisaalta hänen tarpeensa valmistaa Lucy ensimmäistä yötä varten voi viitata myös siihen, että hän itse ei ole ollut tietoinen kaikista asioista ennen omaa häyötään tai hänelle on tähän tapaan kerrottu asiasta vasta aivan ennen. Tässäkin suhteessa Lucy ja hänen äitinsä edustavat siis kahta erilaista sukupolvea.

4 Lopuksi

Lucyn kuvauksen perusteella toisen maailmansodan aikainen nainen on ennen kaikkea henkisesti vahva. Henkinen vahvuus näyttäytyy ennen kaikkea raskaasta arjesta selviytymisenä, mutta johtaa tarpeen tullen (eli esimerkiksi sodan aikana) myös äärimmäiseen rohkeuteen ja sankaruuteen. Tästä huolimatta naisen paikka on edelleen kotona, missä hän pitää huolta talosta ja lapsista. Tämän takia teoksesta voidaan löytää myös nykylukijan näkökulmasta ongelmallisia ja kyseenalaistettavia kohtia. Naisiin yhdistyy teoksessa tietynlaista vähättelyä ja rohkeatkin valinnat, kuten Lucyn seksuaalisuuden esiintuominen, ovat monitulkintaisia.

Lucyn lisäksi teoksessa on lukuisia monipuolisia henkilöahmoja, joita voisi olla kiinnostava tutkia lähemmin. Teoksen mieshahmoja yhdistää ennen kaikkea isänmaallisuus ja halu puolustaa omaa kotimaata, mutta myös heidän erojaan olisi kiinnostavaa päästä pohtimaan. Toisaalta teoksessa on Lucyn lisäksi monia muita naishahmoja, joita ei tämän työn aikana päästy analysoimaan kovin syvällisesti. Myös kerrontaa ja Follettin ratkaisua käyttää kolmea näkökulmahahmoa voisi tutkia omana aiheenaan.

Pääpiirteitään teos tuntuu vastaavaan hyvin vahvasti sitä naiskuvaa, joka syntyy lähdekirjallisuutta lukemalla. Teos nostaa suoraan esiin naisen aseman muutoksia, kuten naisten lisääntyneet mahdollisuudet liittyä työelämään. Samaan aikaan teoksesta välittyy kuitenkin arvoja, jotka nykyään voidaan kokea vanhentuneiksi. Esimerkiksi naisten näytetään mahdollisuuksista huolimatta mieluummin elävän kotiäiteinä ja kunnollisten naisten odotetaan olevan neitsyitä ennen avioliittoa.

Toisen maailmansodan naisista on olemassa paljon tietokirjallisuutta, mutta kaunokirjallisuutta voisi tutkia tähän aiheeseen liittyen vielä enemmänkin. *Eye of the Needle* on vain yksi teos monien joukossa, minkä aihe on toinen maailmansota. Kokonaiskuvaa naisten aseman kehityksestä voisi rikastaa ennestään tutkimalla naiskuvaa myös muissa toisesta maailmansodasta kertovissa fiktiivisissä teoksissa. Tätä kautta saataisiin käsitys myös siitä, miten nimenomaan fiktio kuvaa ajan naiset.

Lähteet

Primaarilähteet

Follett, Ken 1998: *Eye of the Needle* [=EN] (1978). London: Pan Books

Sekundaarilähteet

Abrams, Lynn 2006: At Home in the Family: Women and familial relationships – Deborah Simonton (toim.), *The Routledge History of Women in Europe since 1700*. Abington: Routledge, 14-53.

Clark, Anna 2006: Female Sexuality – Deborah Simonton (toim.), *The Routledge History of Women in Europe since 1700*. Abington: Routledge, 54-92.

Follett, Ken 2006: *Neulansilmä (Eye of the Needle, 1978)* Suom. Arto Häilä. Helsinki: WSOY

Gregory, Philippa 2023: *Normal Women*. London: William Collins

Kettunen, Niko 2018: “Pelkällä sukunimellä puhuttelu hyödyttää miehiä – auttaa heitä etenemään uralla, tutkimus kertoo” *Helsingin Sanomat: Tiede*

<https://www.hs.fi/tiede/art-2000005735323.html>. Haettu 24.2.2025

Luetkens, Charlotte 1946: *Women and a New Society*. London: Nicholson & Watson

Martin, Wallace 1987: *Recent Theories of Narrative*. Ithaca (NY): Cornell University Press

Moi, Toril 1990: *Sukupuoli, teksti, valta: feministinen kirjallisuusteoria (Sexual/Textual Politics: Feminist Literary Theory, 1985)* Suom. Raija Koli. Jyväskylä: Gummerus